

בני דוד עלי

מכינה ישיבתית לצה"ל | ישיבה לבוגרי צבא | ישיבה גבוהה

ג' טבת התשע"ב

-שכתוב-

בס"ד

ההצלחה האמיתית של האדם \ הרב קשתאל

עפ"י עין אי"ה, שבת א" פרק ב" [עמוד 55]

עסקנו הרבה ימים בנרות החנוכה ומתוך נרות החנוכה, נעסוק בנרות שבת. המשנה אומרת שלא טוב להדליק נרות שבת בשמן קיק. מהו שמן קיק? אמר שמואל: שאלתי את אלה שמסתובבים בכל העולם ובכל מיני ארצות נידחות והם אמרו לי שיש עוף שנמצא בכרכי הים וקיק שמו ומהשומן של העוף הזה עושים את השמן. רבי יצחק אמר זה שמן שעושים מצמר גפן, מכותנה. ריש לקיש אמר, זה שמן שעושים מהקיקיון, כמו שהיה אצל יונה. אמר רבה בר חנה (יש לו תמיד סיפורים פנטסטיים) - אני ראיתי את הקיקיון של יונה. זה סוג של צמח, הוא גדל בביצות ודולים אותו ליד חנויות להצל ולתת ריח טוב. מהגרעינים שלו עושים שמן וכל החולים של ארץ ישראל מוצאים את מנוחתם בענפיו.

נסה להבין את משמעות הדברים אלינו:

א. שבת הוא יום שכולו קודש. עונג ומנוחה. קבלת השבת הראשונית שלנו בבית, נקודת המפגש שלנו עם קדושת השבת היא הדלקת הנרות. מעיקר הדין מטרתה של הדלקת הנרות היא הוספת שלום ושלוה. זה רגע של עצירה ומחשבה על מושג השלום והשלוה הפנימית. אצל רוב האנשים בעולם, השלוה הפנימית והשמחה קשורות למושג ההצלחה. כשאדם מרגיש שהוא מוצלח, מצליח במעשיו, יש לו סיפוק, יש לו שלווה - הוא מרוצה. כמובן, הגדרת ההצלחה משתנה מאדם לאדם ומחברה לחברה. מה נקרא להצליח בחיים?

בדיוק ברגעי השקט האלה של כניסת השבת, של הדלקת הנר, רגעים של הבית, של משפחה, אנו עוצרים רגע וחושבים על מושג ההצלחה. החברה האנושית ברובה, מגדירה הצלחה בפרמטרים כלכליים, בלי להקפיד על האמצעים להגעה אליהם. להיות מוצלח, להצליח בחיים, אצל רוב האנשים זה להרוויח הרבה כסף. כשזאת המטרה, בד"כ תשומת הלב לשאלה "איך הגענו להצלחה?" פחות חשובה. חברה שמעריצה את המוצלח והופכת את ההצלחה הכלכלית למשאת נפש, פחות מתעניינת בדרך, אלא בהגעה ליעד. הפוקוס על ההצלחה מסיט את הדעת מהדרכים.

"אמנם, כל זמן שההצלחה עומדת מחוץ לאדם, אינה נמשכת עמו יפה, אינה מרוממת את חייו במעלתם הראויה להם" - כל עוד להצלחה הכלכלית אין משמעות לכל תחומי החיים - הנפשיים, הרגשיים, המשפחתיים, ואינה בעלת משמעות לעולם המידות והמחשבות של האדם, משולה היא ל- שמן שלא נמשך אחרי הפתילה. שמן, זה מושג של הצלחה - "שמן על ראשך אל יחסר", אך מהסוג שלא הופך להיות חלק אמיתי מהחיים. זאת הצלחה חיצונית, טכנית. העושר הכספי לא מוביל לשלום! היו כאלה מדינאים והוגי דעות שטענו שכן והם נקטו בגישה כזאת ששפה כלכלית תוביל לשלום. אבל

זה לא עובד! להיפך, אנחנו רואים שהרבה מלחמות הן תוצאה של רדיפה אחרי העושר - מלחמות בין מדינות, מלחמות בין אנשים, מלחמות של קנאה ותחרות.

בהדלקת נרות שבת אנחנו צריכים להזכיר לעצמנו מהי הצלחה שלא נמשכת כראוי לעומת הצלחה שנמשכת כראוי. מהו שמן הנמשך אחר הפתילה ומהו שמן שלא נמשך אחר הפתילה.

האובססיביות להגיע להצלחה כלכלית. מציפה בנפש יסודות הפוכים מיסוד השלום: תחרות, קנאה, רצון בכשלונו של האחר. לכן, אנחנו לא רוצים שמחה כזאת מעורבת וחיצונה. **"לא שמחה כזאת ראויה להיות נחשקת מאיש ישראל שרוצה לפלס את אורחות חייו על פי תורת אמת..."**

ב. "כרכי הים" - מקומות שידועים בשחיתות מוסרית. מורגל בגמרא לומר "יש זונה בכרכי הים", "מדינות הים" במסכת גיטין אלה מקומות שאין בהם בני תורה, ששמותיהם כשמות נוכרים. אבל רגילים לקנות שם עושר. מקומות בהם יש מסחר מפותח ובני אדם שטים לשם כדי להשיג הצלחה. אומר המסילת ישרים במידת ה"נקיות" שבראש ובראשונה חמדת הממון היא המעבירה את האדם מתורה ועבודה, בגלל חמדת הממון אדם לא מקצה זמן ללמוד, מפסיד תורה, תפילה, מצוות... בכלל, היכולת להתרכז נשחקת מאוד בשל חמדת הממון. זה הדבר שהכי מבטל את עבודת ה' מהאדם. על העובדה שאדם תר אחר הממון נאמר "לא מעבר לים היא" - אומרים חז"ל לא תמצא את התורה במי שמחפש את העושר מעבר לים, במי שכל הזמן עסוק בחיפוש עושר בלתי סופי. **"לא השמחה והשלום הזאת ראוי שימצא באיש הישראלי"** - כשאדם בונה את הבית, את השלום - ישים לנגד עיניו הצלחת אורה ושמחה ושלום.

שלום מתחיל על ידי חיי תום וצניעות. כשאדם מאבד את התמימות הוא מאבד את השלום. יעקב אבינו נקרא איש תם וגם שלם. למשל, כשאדם מאבד את הביטחון בה', הוא כל הזמן מקנא באחרים ומאבד את השלום הנפשי, הוא כל הזמן חושב שאולי הוא מפסיד, אולי הוא היה צריך לגור במקום אחר, לעבוד בעבודה אחרת, אולי בכלל להתחתן עם אישה אחרת... איבוד התמימות הוא איבוד היכולת להיות שלם עם מה שאתה, להיות שמח במה שיש לך ולהאמין שזה חלקך, אלה הכישרונות שלך, התכונות שלך, זה מה שהקב"ה נתן לך. בכל המובנים, להכיר את עצמך בכנות ולא להתאכזב ממה שרשב"ע נתן לך.

צניעות - הערכת המוצנע. להעריך את מה שמוצנע בנפש, לא את מה שחשוף, לא את מה שגלוי. להחשיב את מה נמצא בקרבנו, לא את מה שאין לנו ולא את מה שנראה נוצץ בחוץ. אהבת המשפחה, אהבת חיי התורה - זאת מטרת הנרות המאירים בבית של כל איש יהודי בשבת קודש. להתבונן בנרות שבת, לעמוד לידם, להיות מרוכז בהדלקה. זאת הכותרת של כל השבת כולה. שבת **שלום**. מטרת העל של השבת היא להפגיש אותנו עם השלום הזה שהוא בירור מחדש מהי הצלחה.

כלכלית, כולם מפסידים בשבת. שבת זה יום מופסד. מבחינה כלכלית לא שווה לשמור שבת. לא רק שלא עובדים, אלא יש גם הוצאות. והרבה... זה חוסר הצלחה. אתה רק מפסיד. איש עסקים יודע שיום אחד שהוא לא בעניינים יכול להיות שווה הרבה כסף. אלא שאנחנו עסקים בהגדרה מחדש של ההצלחה בחיים, הצלחת הבית, הצלחת האדם.

אסור לחברה להעריך את המצליחנים החיצוניים. אדם בעל חסד, נדיב, אדם שעובד על מידותיו - הוא הראוי להערכה. מצליחן כלכלית - לא! אין לנו עניין בזה. אנחנו לא מחפשים מושגי הצלחה מדומים.

בשביל להשיג מעמד מכובד, נדרשים לחיות בתרבות מסויימת, לוותר על קדושת החיים. לא שווה! יותר מכך, צריך לדעת שההצלחה הזאת היא דמיונית וזמנית. מבחוץ נראה שלאנשי הארמונות יש חיים נוצצים וזוהרים. שהם מאושרים. נראה שהם מרבים באירועים ומסיבות וזה יכול להיות מפתה. אבל צריך לדעת שבפנים הלב - ריקן! אפשר לנסות לרמות לב ריק בעוד מסיבה, בעוד צעצוע, בעוד דמיון וריגוש, אבל לבסוף - הוא נותר ריק. יש גבול כמה ניתן לרמות לב ריק. בסוף, יש ידיעה פנימית בקרב הנפש שהחיים הם אפס ותוהו "מאומה לא ישא בעמלו", שהוא לא עושה טוב. מי שלא מתמלא בערכים, באידיאלים - הלב שלו נותר ריק. מי שלא עוסק בחיים שלו בהבאת תועלת לחברה - הלב שלו ריק. לא לעצמו הוא עושה טובה ולא לעולם. גם אם מבחוץ נראה שהוא מאוד מצליח, בפנים יש שממון, רעיונות ומחשבות של שממה שגוזלים את השמחה התמיידית האמיתית מהאנשים המתמכרים להצלחה החיצונית.

גפן, זה ציור של שמחה. צמר גפן, נקרא כך כיוון שהוא שיח שדומה קצת לגפן. הכותנה מזכירה את הגפנים. אבל, האם גם הוא מסוגל לעורר את שמחת הלב?! "יין ישמח לבב אנוש", אבל חיקוי של שמחה לא יצליח להגיע אל הנפש, זה דבר שניתן לעטות רק בחיצוניות. השמחה החיצונית שנובעת מהרביית הריגוש החיצוני, היא כדמות גפן שמשמח, אבל זה גפן בוקק, זהו שמן שלא נמשך אחר הפתילה, ולא דבק בבעליו. גם אם נראה שהוא מצליח. דע לך, שאין בהצלחה כלכלית שמחת לב. אין לנו שום דבר נגד הצלחה כלכלית, זה בסדר גמור! אבל, לא לדמיין שזו השלווה, שזו השמחה, ששם נמצאת מטרת החיים.

שמן שלא נמשך אחר הפתילה, שאין לו שייכות פנימית לאדם, הוא קיקיון - בן לילה היה ובן לילה אבד. הגמרא אומרת שעושר הוא גלגל חוזר בעולם, דבר שמתגלגל. עושר, מעמד וסטטוס הם דברים שאינם סטטיים. ראינו, ועוד נראה מגדלים, מגדלי קלפים של עושר שמתמוטטים בן יום. "רמי הקומה יכולים להיות גדועים על נקלה" - כל העושר יכול לעבור. "לא ישאו מאומה בעמלם", כמו קיקיון.

לכן, מהי אורה והצלחה שמלמדת אותנו שבת קודש? "אורת הקדושה, השמחה הטהורה, שבאה לאדם על ידי אמצעים הגונים וכשרים", שמחה טהורה שנקנית ביגיע כפיים ובלב טהור. שמחה שבהצלחתו ישמח לב נדכאים - ההצלחה האמיתית של האדם היא כאשר הוא מצליח לשמח, להעניק לאחרים. אפשר לסיים את השבוע ולשאול "מה הרווחנו?" אבל, יותר נכון לשאול - "האם עזרנו לאנשים?" יש המון עזרה שאפשר להעניק ולא רק בכסף, ואשרי הבית שיכול בסוף השבוע לבוא עם קציר, עם יבול - עזרנו לאנשים השבוע! התודעה הזאת, שכל הזמן יש לנו למי לעזור, למי להעניק, היכולת להעניק זו המתנה הגדולה ביותר שהקב"ה נתן לנו. לקדש שם ה', לתמוך ידי חכמי התורה, להשכיל, להיטיב - זו שמחה פנימית, שמשמחת אותנו כיון אמיתי שמשמח אלוקים ואנשים. זו שמחה פנימית ותמיידית, שלא אובדת "לזכר עולם יהיה צדיק". לא כקיקיון שלא יעמוד.

אלה השמנים שאנחנו צריכים להתמלא מהם לאור קדושת נר השבת. המשפחה כמשפחה צריכה לעמוד מול נרות השבת ודרכם לבדוק - האם הארנו השבוע? האם הפצנו אור? האם אנחנו רוצים להפיץ עוד אור גם בשבוע שיבוא? לא רק לקחת, ולהרוויח. אלא להצליח להעניק, להאיר - אור בלבבות, אור בעיניים של עוד אנשים. זה נמשך אחר הפתילה, זה הופך להיות קניין עצמי של האדם. זאת מטרת נר שבת.

ההצלחה של העושר עוברת ולא מתקיימת כמו הקיקיון. ורבה בר חנא רוצה לחדד את התמונה - אם אתה רוצה להרוויח כסף בחיים, זה בסדר גמור! מותר! זה דבר מבורך. אלא שעל מנת לשמור על השלום יש לזכור כמה דברים כשעומדים מול הדרך הזאת: שלא יגע אדם במה ששייך לחברו, אפילו מלוא הנימה. מאריכים על זה בעל המסילות ישרים ובעל חובת הלבבות. לא משנה מה תעשה, תקבל **בדיוק** את מה שהקב"ה רצה לתת לך. **אף פעם** מה שיש לאחר אינו על חשבונך! מה שהשני קיבל לא קשור אליך, לא יכול היה להגיע אליך בכלל. לא יעזרו כל המאמצים שתעשה - מה שהקב"ה קבע, זה מה שיהיה לך. התחרות מיותרת! הקנאה מיותרת! אין טעם. לא לחשוב איך לקחת מהשני. הציור הזה עוזר לאדם להישמר מעוול. אל תחשוב איך לקחת מאחרים - לא לקוחות, לא משרה ולא מעמד. ההצלחה הכלכלית היא ברכת ה' עליך!

כל אחד צריך לעשות את עבודתו נאמנה - טוב ונכון. אך התוצאה, כמה יהיה לך בסוף זו החלטה של הקב"ה. ודאי שצריך להתאמץ! אך אין קשר בין המאמץ לתוצאה. להתאמץ כי זה חשוב, כי זה תיקון העולם. יש לאדם חובה להתאמץ, לעבוד. פעם, בגן עדן, לא היה צריך, אך היום - האדם צריך לעבוד. כך הקב"ה גזר עלינו. זה נקרא בטחון בה'. זה נכון בכל תחום, אבל בכלכלה זה בולט במיוחד. "ברכת ה' היא תעשיר".

ש: איך זה לא יגרום להתאמץ פחות?

ת: חינוך. השאלה היא איך אנחנו מתחנכים. האם אנחנו עובדים לשם התוצאה או כי צריך להתאמץ? זה חינוך. הגמרא בבבא בתרא אומרת שבתחילת שנה נקבע כמה ממון יהיה לאדם. אם האדם חרג - מישהו יקח את הממון ממנו בדרכים שונות (מיסים, מכונאי רכב...) ואם הוא צריך לקבל יותר - זה יגיע אליו. העושר מוגדר מראש מרש"ע. לכן, אומר דוד "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת" מסביר חובת הלבבות: אין קשר בין הטרדה היתרה, המאמץ הרב וההישג הכספי - זה לא מה שיוסיף! כי העושר יש תעודה ותכלית לפי מידתו. יש לו מטרה ולא משנה כמה תתאמץ, אתה תקבל מה שצריך להגיע.

הביטחון הזה בה' יוצר שלום. שלום אמיתי "יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך" - יכול להיות שיש לך ארמון, אבל אין לך שלווה, כי במקום אחר יש ארמון יפה יותר.

החינוך למאמץ הוא ערך, הוא אידיאל. בכל דבר שאדם עושה הוא צריך לעשות מאמץ, לעשות את המיטב ולהפיק מעצמו את המירב. להיות אנשי עבודה, אנשים שמוציאים מעצמם בלי קשר לתוצר כלכלי כלשהו. אנחנו רואים שיש אנשים שהולכים למילואים ומוציאים מעצמם את המקסימום ויש כאלה שמשקיעים פחות - שניהם יקבלו את אותו שכר. כנ"ל, אין קשר בין המילגה של אברך למאמץ שהשקיע בלימוד התוספות על הגמרא.. העיקרון הוא החשוב - אדם צריך להתאמץ להוציא מעצמו את המקסימום בכל עשייה שלו. זאת שאלה של חינוך, "אדם לעמל יולד". והחינוך ינצח.

כמו כן- גם כשיש לאדם עושר, צריך לדעת שהוא אמצעי להגדיל טוב וצדקה. חלילה מלשכוח את תעודתו של העושר- הטבה לאומה בכללה, דברים שמהם תקבל כלל האומה חוסן ועוז. העושר צריך לאפשר לגרום ליותר אנשים יותר הנאה, לתת לאנשים צל, לפשוט את ענפי הצדקה על יושבי ארץ ישראל, לטובת הכלל.

שלוש נקודות עיקריות שצריכות להנחות אותנו אם וכאשר רוצים רווחה כלכלית:

1. זו אינה ההצלחה העיקרית אלא השלום הוא ההצלחה.

2. הביטחון בה' והזיכרון כי "ברכת ה' היא תעשיר".

3. לוודא שעוסקים בדברים טובים, דברים שמועילים לחיזוק האומה בתורה וביישוב הארץ.